

Հիմնավորում

Ընթացիկ իրավիճակը և իրավական ակտի անհրաժեշտությունը

Հայաստանի Հանրապետության անտառները հիմնականում լեռնային առաջին խմբի պաշտպանական նշանակության անտառներ են, որոնք ունեն հողապաշտպան, ջրապաշտպան, հակաէրոզիոն, հակահեղեղային, հակասողանքային, առողջապահական, կլիմայակարգավորիչ և սպրապեզիական գերակա նշանակություն՝ հանդիսանալով Էներգիայի աղբյուր: Անտառներն օդը հարստացնում են թթվածնով, կարգավորում մթնոլորտային տեղումների քանակը, մեղմացնում կլիման և բարերար ազդեցություն թողնում մարդու առողջության վրա:

Հայաստանը համարվում է սակավանտառ երկիր: Նրա տարածքի միայն 11% -ն է անտառապատ, այն էլ հանրապետության տարածքի վրա խիստ անհավասար է բաշխված: Հյուսիս արևելյան Հայաստանի տարածքի անտառապատվածությունը մոտ 30%-է, հարավայինը՝ 16%-ից չի անցնում, իսկ կենտրոնականը՝ հազիվ 2% -է: Անտառային ֆոնդի 487 հազ. հա-ի 156 հազ. հա-ը անտառագուրկ տարածքներ են՝ բացատներ, քարքարոտներ, ժայռեր, վարելահողեր, խոտհարքներ և այլն: Անտառապատ 331 հազ հա տարածքի բնափայտի ընդահանուր պաշարը կազմում է մոտ 43 մլն. խմ: Մեկ հեկտարի պաշարը 130 խմ է, միջին տարեկան աճը՝ 1,8 խմ: Անտառապատ տարածության ընդհանուր տարեկան միջին աճը 596 հազ. խմ է (բերված տվյալները 1996թ.-ի դրությամբ է):

Այս պահին գործող ՀՀ Անտառային օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասի դ) կետով սահմանվում են անտառաշինության մեջ ընդգրկվող միջոցառումների՝ անտառավերականգնման, խնամքի, սանիտարական և այլ հատումների իրականացման կարգը, տեղը և եղանակները: Հարկ է նշել, որ անտառաշինական միջոցառումների բաղադրիչ են նաև՝ անտառներն ըստ նշանակության դասակարգելու հիմնավորումը, հաշվարկային հատատեղերի ծավալների հաշվարկումն ըստ հատման եղանակների և այլն: Վերոնշյալ «անտառավերականգնման հատումներ» եզրույթը անորոշ ձևակերպում է և հասկանալի չէ, թե կոնկրետ ինչպիսի կատեգորիայի անտառների համար է կիրառելի և հստակ սահմանվող ինչպիսի հատման եղանակներով, որի արդյունքում առ այսօր այդ եզրույթը կիրառվել է և՛ արտադրական, և՛ պաշտպանական նշանակության անտառներում: Հարկ է նշել, որ Անտառային օրենսգրքում ձևակերպվող եզրույթները կամ սահմանումները հստակ պետք է համապատասխանեն անտառագիտության մեջ ընդունված և օգտագործվող մասնագիտական տերմիններին, սահմանումներին, հասկացություններին: Մեր պարագայում՝ առաջարկվող օրենսդրական փոփոխությամբ հստակ տրվում է, թե կոնկրետ ինչպիսի հատման եղանակներ պետք է նախատեսել անտառաշինական

աշխատանքների պլանները կազմելիս՝ խստորեն պահպանելով և հիմք ընդունելով անտառների նպատակային նշանակությունը:

Պրակտիկայում կիրառելով «անտառվերականգնման հատումներ» եզրույթը՝ բազմաթիվ դեպքերում Հայաստանի բնական անտառներում իրականացվել են «միջանկյալ(խնամքի)» հատումներ՝ իր 4 փուլերով (որոնք կատարվում են բացառապես արտադրական նշանակության անտառներում կամ անտառտնկարկներում), մասնավորապես՝

Լուսատվության հատումներ՝ կատարվում են առաջին հասակադասի անտառներում **Մաքրման հատումներ**՝ կատարվում են մատղաշ անտառներում, երբ տնկարկի լրիվությունը 1,0-0,9 և ավելին է: Հատման այս եղանակը կատարվում է տնկարկի մինչև 11-20 տարեկան հասակը՝ կախված ծառատեսակից, նրա ընթացիկ աճից ու խտությունից

Նոսրացման հատումներ՝ կատարվում են 2-րդ և 3-րդ հասակադասի անտառներում՝ նախորդ հատումից 4-6 տարի հետո, երբ տնկարկը նոսրացման կարիք է զգում

Անցումնային (մրջանցիկ) հատումներ՝ կատարվում են հատունացող անտառներում: Նման հատման նպատակն է անտառը *նախապարտապես գլխավոր օգտագործման հայրման*, որը բնորոշ է արտադրական նշանակության անտառներում իրականացվող արդյունաբերական հատումներին:

Ըստ այդմ այս բոլոր հատման եղանակները օրենսգրքում ձևակերպված լինելով մեկ բառով՝ իրավակիրառ պրակտիկայում նպաստել է բազմաթիվ դեպքերում տարընթերցումների և միաժամանակ իր մեջ ներառել է լուրջ կոռուպցիոն ռիսկեր: Առաջարկվող օրենքի նախագծով Օրենսգրքի 14-րդ հոդվածի 2-րդ մասի դ) և զ) կետերի ձևակերպումները հնարավորինս համապատասխանեցվում է անտառագիտության մեջ օգտագործվող մասնագիտական եզրույթներին, տերմիններին և սահմանումներին:

Օրենքի նախագիծը կազմելիս ուսումնասիրվել է «Հայաստան» ՊՈԱԿ-ն կազմում ներառված անտառտնտեսությունների 2007-2008թ.թ.-ի անտառկառավարման (անտառաշինության) պլանները: Ստորև ներկայացնենք որոշակի կոնկրետ մեջբերումներ՝ մի քանի անտառտնտեսությունների անտառկառավարման պլաններից, որոնք վկայում են իրավակիրառ պրակտիկայում օրենսդրական տարընթերցման և ոչ հստակ ձևակերպման հետևանքով առկա թերությունների, ոչ արդյունավետ և ոչ նպատակային հատումների, բացթողումների վերաբերյալ:

Արծվաբերդի անտառտնտեսության 2008թ. Անտառկառավարման պլան

<http://forestcommittee.am/wp-content/uploads/2018/12/%D4%B1%D6%80%D5%AE%D5%BE%D5%A1%D5%A2%D5%A5%D6%80%D5%A4.pdf>

Էջ 96. - Ըստ հատման տեսակների վերլուծելիս համաձայն անտառնտեսության հաշվետվության, մատղաշի խնամքը կատարված է նախատեսվածի սահմանում, իսկ նոսրացման և անցումային հատումները ***եռակի և ավելի գերազանցված է, թեև կատարման իսկությունը և որակը հնարավոր չէր պարզել***

Էջ 125. - Տարածաշրջանի առանձնապես բարձր թեքության լանջերի անտառների որոշ տարածքներում, հատկապես համայնքամերձ, նախկին կոլխոզ-սովխոզային տնօրինության անտառներում իրականացված ***ինտենսիվ հատումների արդյունքում ակտիվացել են էրոզիոն պրոցեսները***, ստեղծելով բնապահպանական տեսանկյունից ***աղետալի վիճակ***

Էջ 161. - Եզրակացություն նախորդ անտառնտեսվարման վերաբերյալ
Լուրջ բացթողումներ են առկա անտառվերականգնման բնագավառում: Վերջին ստուգիչ շրջանում /1989-2005թթ./ համաձայն անտառմշակույթների հաշվառման գրքի հիմնվել է 1084 հեկտար անտառմշակույթ, որից միայն 9.3 հեկտարն է հիմնվել ոչ անտառածածկ մակերեսում, իսկ մյուսները մայր սաղարթի տակ: Ի դեպ անտառի սաղարթի տակ հիմնված անտառմշակույթների մեծ մասը, հատկապես 1990-ական թվականների հիմնված՝ չի հայտնաբերվել

Էջ 162.

1992թ. և հաջորդող տարիներին ինտենսիվ անտառօգտագործման հետևանքով անտառնտեսության անտառածածկ տարածքի շուրջ 75%-ում անտառային էկոհամակարգը խիստ քայքայվել և խաթարվել է հիմնական համակեցությունների՝ հաճարկուտների ու կաղնուտների ինքնավերականգնման ունակությունը:

Նախորդ անտառչինության ժամանակ ***չինսփայտի ելքը անտառվերականգնման հատումների*** ժամանակ հաճարկուտներում և բոխուտներում սահմանվել է գրեթե հավասար, որը հատկապես հյուսիսային Հայաստանի բոխուտներում իրատեսական չէ և բնականաբար չի կատարվել:

Գուգարքի անտառնտեսության 2008թ. Անտառկառավարման պլան

<http://forestcommittee.am/wp-content/uploads/2018/12/%D4%B3%D5%B8%D6%82%D5%A3%D5%A1%D6%80%D6%84.pdf>

Էջ 80. - Բնափայտային արտադրական ֆունկցիաներ

Ակնհայտ փաստ է, որ այսպես կոչված օրինական անտառանյութի արտադրության պաշտոնական հաշվետվությունը բացարձակապես չի համապատասխանում անտառների իրական վիճակին, որն արդյունք է անտառնտեսության անտառների շուրջ 80 %-ում իրականացված չհամակարգված ծավալուն հատումների: (Աղյուսակ 40)

..... **և այլ անտառնտեսություններ:**

Իրավակիրառ պրակտիկայում անտառնտեսությունների կողմից կիրառվում է նաև խնամքի հատումների հետևյալ սահմանումը, որն Անտառային օրենսգրքով սահմանված չէ, այլ օրենքի՝ կիրառման կարգը սահմանելիս աղավաղվել է միջանկյալ

հատումների 4 փուլերի հետ: Այսինքն՝ խնամքի հատումները, ***փնկարկի (արտադրական նշանակության)*** տարիքից կախված, լինում են՝ լուսատվության, մաքրման, նոսրացման և անցումնային (միջանցիկ), որոնք կատարվում են բացառապես արտադրական նշանակության անտառներում կամ անտառտնկարկներում: Ըստ այդմ, օրենսդրական բացի և տարընթերցման պատճառով առ այսօր Հայաստանի բնական պաշտպանական անտառներում կիրառվում է խնամքի հատումների նոսրացման և անցումնային ձևերը, որոնք կիրառելի են բացառապես արտադրական նշանակության անտառներին: Առավել ևս, Օրենսգրքի 3-րդ հոդվածում հստակ սահմանվում է խնամքի հատումներ եզրույթը, այն է՝ *ծառույրում գլխավոր անտառարեսակ կազմող ծառարեսակի աճին խոչընդոտող դանդաղաճ ծառերի պարբերաբար հեռացում*: Որպես փաստացի օրինակ նշենք, որ «Հայաստան» ՊՈԱԿ-ն 2019թ.-ի **հաստատված** հաշվարկային հատատեղային պլանում որոշ անտառտնտեսություններում՝ բնական անտառների տարածքներում նախատեսված է իրականացնել նման հատումներ՝ այն պարագայում, երբ այդ տարածքներում չկան արտադրական նշանակության մատղաշ և միջահասակ անտառտնկարկներ կամ արտադրական կատեգորիայի հասուն անտառներ:

Մեկ անգամ ևս նշենք, որ միջանկյալ հատումներ խնամքի նպատակով՝ իր չորս փուլերով իրականացնելը դա արտադրական նշանակության կամ հիմնված անտառտնկարկների համար է կիրառելի:

Նախկին Սովետական միության տարիներին Հայաստանում արտադրական նշանակության՝ բնափայտի շարունակական արտադրությունն ապահովվող անտառներ չենք ունեցել:

Ակնկալվող արդյունքը

Վերջին 25 տարում Հայաստանի անտառները գերշահագործվել են և այդ վնասները հնարավոր կլինի վերականգնել 30-40 տարում՝ խելամիտ միջոցառումներ և օրենսդրական փոփոխություններ իրականացնելով, այլապես սերունդներին կփոխանցենք անկենսունակ, բնական պաշարներով աղքատ և դեգրադացված անտառներ:

Օրենքի ընդունումը պետական բյուջեի եկամուրների նվազեցում կամ ծախսերի ավելացում չի նախատեսում